

Sygn. akt III AUa 1423/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 lutego 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący - Sędzia: SA Anna Kubasiak

Sędziowie: SA Grażyna Bobrowska

SO del. Anna Michalik (spr.)

Protokolant: sekr. sądowy Anna Kapanowska

po rozpoznaniu w dniu 8 lutego 2013 r. w Warszawie

sprawy T. R.

*przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych III Oddział
w W.*

o składki na ubezpieczenie społeczne

*na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych III Oddział
w W.*

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie XIII Wydział Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 22 czerwca 2010 r. sygn. akt XIII U 1303/08

zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 w ten sposób, że odwołanie T. R. oddala.

/-/ G. B. /-/ A. K./-/ A. M.

Sygn. akt III AUa 1423/12

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 22 czerwca 2010 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w punkcie 1 zmienił decyzję z dnia 10 lipca 2008 r. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, którą organ rentowy określił wysokość zobowiązań T. R. z tytułu nieopłaconych składek w ten sposób, że zwolnił ubezpieczonego z obowiązku zapłaty kwoty 21.045 zł z tytułu odsetek a w punkcie 2 oddalił odwołanie w pozostałym zakresie. Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony prowadził pozarolniczą działalność gospodarczą pod firmą (...) i z tego tytułu zobowiązany był do odprowadzania składek na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych od dnia 1 stycznia 1999 r. W okresie od dnia 1 września 1993 r. do dnia 31 sierpnia 2004 r. ubezpieczony był zatrudniony na podstawie umowy o pracę w wymiarze 1/2 etatu w Zespole Państwowych Szkół (...). W okresie od dnia 30 grudnia 1999 r. do dnia 31 sierpnia 2004 r. pracodawca zgłosił go do ubezpieczenia społecznego. Jednocześnie w tym okresie ubezpieczony dokonał zgłoszenia do ubezpieczenia zdrowotnego z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej. Otrzymywane w trakcie pracy w szkole wynagrodzenie nie przekraczało najniższego miesięcznego wynagrodzenia. Sąd ustalił ponadto, że organ rentowy na żądanie ubezpieczonego wydał mu trzy zaświadczenia o niezaleganiu w opłacaniu składek. W związku z jego wystąpieniem z ponownym wnioskiem o

wydanie zaświadczenia o niezaleganiu w opłacaniu składek, w sierpniu 2007 r. organ rentowy dokonał analizy konta płatnika. Decyzją z dnia 10 stycznia 2008 r. stwierdził, że ubezpieczony podlega z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresach: od dnia 30 grudnia 1999 r. do dnia 29 lutego 2000 r.; od dnia 1 kwietnia 2000 r. do dnia 28 lutego 2001 r.; od dnia 1 kwietnia 2001 r. do dnia 28 lutego 2002 r.; od dnia 1 kwietnia 2002 r. do dnia 31 stycznia 2003 r.; od dnia 1 marca 2003 r. do dnia 31 stycznia 2004 r.; od dnia 1 marca 2004 r. do dnia 31 sierpnia 2004 r. Decyzja ta uprawomocniła się.

Zaskarżoną decyzją z 10 lipca 2008r. organ rentowy określił wysokość zobowiązań T. R. z tytułu nieopłaconych składek na:

- ubezpieczenie społeczne za okresy: od grudnia 1999r. do lutego 2000r., od kwietnia 2000r. do lutego 2001r., od kwietnia 2001r. do lutego 2002r., od kwietnia 2002r. do stycznia 2003r., od marca 2003r. do stycznia 2004r. oraz od marca 2004r. do sierpnia 2004r. w wysokości 21.315,18zł plus odsetki za zwłokę liczone na dzień 10 lipca 2008r. w wysokości 19.581zł.,

- ubezpieczenie zdrowotne za miesiące: marzec 2002r., czerwiec 2002r., luty 2003r. wrzesień 2006r., grudzień 2007r., maj 2008r. oraz okres od stycznia 2007r. do lutego 2007r. w wysokości 82,68zł plus odsetki za zwłokę liczone na dzień 10 lipca 2008r. w wysokości 50 zł.

- Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w okresach od stycznia 2000r. do lutego 2000r., od kwietnia 2000r. do lutego 2001r., od kwietnia 2001r. do lutego 2002r., od kwietnia 2002r. do stycznia 2003r., od marca 2003r. do stycznia 2004r., od marca 2004r. do sierpnia 2004r., za miesiące czerwiec 2007r. oraz grudzień 2007r. w wysokości 1.534,79 zł. plus odsetki za zwłokę liczone na dzień 10 lipca 2008r. w wysokości 1.414zł.

Na podstawie dowodu z opinii biegłego Sąd pierwszej instancji ustalił, że na koncie T. R. istnieje zadłużenie w wysokości 22.932,65 zł z tytułu składek, zaś 21.045,00 zł z tytułu odsetek, co jest zgodne z kwotami wskazanymi w zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy zważył, iż prowadząc działalność gospodarczą wnioskodawca podlegał ubezpieczeniom społecznym na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 205 poz. 1585), a następnie przytoczył treść art. 9 ust. 1a, art. 16 ust. 4 oraz art. 17 ust. 3, art. 23 ust. 1, art. 31 i 32 cytowanej ustawy oraz § 4 ust. 3c rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczenia składek, wypłaconych zasiłków z ubezpieczeń chorobowego i wypadkowego, zasiłków rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych oraz kolejności zaliczania wpłat składek na poszczególne fundusze (Dz. U. z 1998 r. Nr 165 poz. 1197 ze zm.).

Sąd Okręgowy ocenił, że wyliczenie przedstawione przez biegłego sądowego jest rzetelne, oparte na odpowiednich dokumentach rozliczeniowych oraz przepisach prawa i może stanowić podstawę dla rozstrzygnięcia Sądu.

Sąd uznał, że odwołujący jest zobowiązany do zapłaty powstałej należności głównej w wysokości 22.932,65zł. Sąd wskazał, że nie może zostać uwzględniony zarzut przedawnienia w związku z tym, że do zaległości powstałych przed nowelizacją ustawy systemowej z dnia 18 grudnia 2002r. stosujemy 10 letni termin przedawnienia. Sąd powołał się przy tym na stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z 8 lipca 2008r. (I UZP 4/08).

W kwestii odsetek od zaistniałej należności wynoszących 21.045,00 zł Sąd pierwszej instancji stwierdził, że obciążanie nimi odwołującego przez organ rentowy jest bezpodstawne. Sąd podkreślił, że wnioskodawca nie wiedział i nie mógł wiedzieć o istnieniu jakiegokolwiek zaległości wobec organu rentowego, gdyż zostały mu wystawione zaświadczenia o braku zaległości w płatnościach składek, a wcześniejsze deklaracje były akceptowane przez organ rentowy. Ponadto decyzję stwierdzającą, w jakim okresie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniu, T. R. otrzymał dopiero w styczniu 2008 r. W tej sytuacji obciążenie go obowiązkiem zapłaty odsetek stanowiłoby naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania obywateli do organów państwa wywiedzionej z zasady demokratycznego państwa prawa.

Od wyroku złożył apelację organ rentowy zaskarżając go w punkcie 1. I zarzucając naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 23 ust.1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez zwolnienie płatnika z obowiązku zapłaty odsetek za zwłokę, pomimo, że składki na ubezpieczenia społeczne nie zostały opłacone w terminie.

Wskazując na powyższe, apelujący wniósł o zmianę wyroku i oddalenie odwołania, ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do sądu pierwszej instancji celem ponownego rozpoznania.

Na skutek apelacji Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 29 grudnia 2010 r. apelację tę oddalił - stwierdzając, że obarczona błędami (zaświadczenia o niezaleganiu) i przewlekłością (decyzja z dnia 10 lipca 2008 r.) reakcja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na zaległości składkowe T. R. (najwcześniejsze dotyczą grudnia 1999 r.) jest faktyczną przyczyną ich powstania i dlatego stwierdzenie (rozstrzygnięcie) o długu obejmującym odsetki za zwłokę nie może uzyskać ochrony prawnej. Sąd Apelacyjny wskazując na obowiązek prokonstytucyjnej wykładni prawa, powołując art. 7 i art. 8 Konstytucji RP stwierdził, że nie jest właściwe naliczanie odsetki za zwłokę w myśl art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jeżeli płatnik przez długi czas nie zdawał sobie sprawy z faktu, że obciążają go nieopłacone należności z tytułu składek, a brak tej wiedzy wynikał pośrednio z niewłaściwego działania organu rentowego.

Organ rentowy zaskarżył w całości skargą kasacyjną wyrok Sądu Apelacyjnego powołując w niej naruszenia prawa materialnego, poprzez błędną wykładnię art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) w związku z art. 53 § 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz. U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.), polegającą na przyjęciu przez sąd drugiej instancji, że nie nalicza się odsetek za zwłokę, jeżeli płatnik nie ponosi winy za nieopłacenie należnych składek na ubezpieczenia społeczne, w terminie przewidzianym przez ustawę. Wskazując na powyższe, organ rentowy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w całości.

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i wskazał, że w myśl art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, od nieopłaconych w terminie składek należne są od płatnika składek odsetki za zwłokę, na zasadach i w wysokości określonych w ustawie Ordynacja podatkowa. Przepis powyższy nie przewiduje winy płatnika, jako pozytywnej przesłanki obciążenia go odsetkami. Brak jest też w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych przepisów, jakie zezwalałyby na odstąpienie od naliczania odsetek w razie wystąpienia jakichkolwiek okoliczności, mających wpływ na przyczyny powstania zadłużenia. Również art. 53 ust. 1 ordynacji podatkowej, czyli przepis objęty odesłaniem z art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, wiąże obowiązek uiszczenia odsetek wyłącznie z powstaniem zaległości podatkowej. W takim stanie rzeczy Sąd Najwyższy przyjął, odmiennie niż uczynił to Sąd Apelacyjny, że odsetki za zwłokę należne są zawsze, jeżeli tylko składki na ubezpieczenia społeczne nie zostaną opłacone w terminie.

Sąd Najwyższy zgodził się także z podniesioną w skardze kasacyjnej argumentacją, że okoliczności dotyczące określonych szczególnych przyczyn niedopełnienia przez płatnika obowiązku terminowego opłacania składek, czy też braku jego zawinienia w powstaniu zadłużenia, mogą mieć znaczenie dopiero w osobnym postępowaniu, mającym na celu ocenę wystąpienia przesłanek umorzenia należności z tytułu składek, określonych w art. 28 ust. 3 i ust. 3a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. W przedmiotowej sprawie decyzja organu rentowego z dnia 10 lipca 2008 r. poddana kontroli sądu ubezpieczeń społecznych nie rozstrzygała o odmowie umorzenia, tylko za przedmiot miała stwierdzenie wysokości istniejącego zadłużenia. Dopiero jednoznaczne ustalenie wysokości zadłużenia z tytułu składek, otwiera płatnikowi drogę do rozpoznania jego ewentualnego wniosku o umorzenie należności składkowych, w postępowaniu zakończonym stosowną decyzją organu rentowego. Ta ostatnia decyzja podlega kontroli sądów administracyjnych.

W wyniku ponownego rozpoznania sprawy, Sąd Apelacyjny, Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zważył, co następuje:

Apelacja zasługuje na uwzględnienie. Przede wszystkim należy stwierdzić, że stosownie do treści art. 398²⁰ k.p.c. sąd, któremu sprawa została przekazana, związany jest wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy, co oznacza, że nie może przepisów prawa (materialnego i procesowego) interpretować odmiennie niż to wynika z uzasadnienia orzeczenia zapadłego przed Sądem Najwyższym.

W świetle powyższego należy stwierdzić, że Sąd Okręgowy zmieniając decyzję z 10 lipca 2008r. poprzez zwolnienie T. R. z obowiązku zapłaty odsetek za zwłokę naruszył dyspozycję art. 23 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z tym przepisem, od nie opłaconych w terminie składek należne są od płatnika składek odsetki za zwłokę, na zasadach i w wysokości określonych w ustawie Ordynacja podatkowa. Ustawa Ordynacja podatkowa w art. 53 stanowi, że od zaległości podatkowych naliczane są odsetki za zwłokę (§ 1). Zasadą jest, że odsetki za zwłokę nalicza płatnik (§ 3). Odsetki za zwłokę naliczane są od dnia następującego po dniu upływu terminu płatności podatku lub terminu, w którym płatnik był obowiązany dokonać wpłaty podatku na rachunek organu podatkowego (§ 4).

Obowiązek naliczenia odsetek za zwłokę nie jest zależny od okoliczności powstania zaległości składkowej ani od woli stron stosunku ubezpieczeniowego. Odsetki za zwłokę powstają z mocy prawa, niezależnie od tego, czy płatnik dysponuje wiedzą na temat powstania zaległości w opłacaniu składek. Decyzja organu rentowego, w której zostały wyliczone odsetki za zwłokę, ma wyłącznie charakter deklaratoryjny, stwierdzający fakt powstania i wysokości odsetek. Na tle obowiązku zapłaty odsetek za zwłokę z tytułu nieterminowej płatności składek na ubezpieczenia społeczne Sąd Najwyższy wypowiadał się kilkakrotnie. W szczególności w wyroku z dnia 9 maja 2007 r., I UK 362/06 (OSNP 2008, Nr 11-12, poz. 175) stwierdził, że obowiązek zapłaty odsetek od nieuiszczonych w terminie składek nie jest uzależniony od winy płatnika. Wynika to, po pierwsze, z zamieszczonego w treści art. 23 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych odesłania do przepisów ustawy - Ordynacja podatkowa regulujących zasady naliczania i wysokości odsetek za zwłokę. Z kolei ustawa Ordynacja podatkowa wiąże określenie "odsetki za zwłokę" z sytuacją, kiedy podatnik zobowiązany do świadczenia podatku (należności) nie uiszcza podatku w terminie płatności. Takie opóźnienie w spłacie podatku ustawodawca nazywa "zwłoką". Przepis art. 53 § 1 Ordynacji stanowiący o obowiązku pobrania odsetek za zwłokę w przypadku istnienia zaległości w opłacaniu podatków w ogóle nie zajmuje się zagadnieniem, z czyjej winy zaległości te powstały. To zaś oznacza, że w każdej sytuacji faktycznej istnienie zaległości podatkowych rodzi dla podatnika następstwa w postaci obowiązku świadczenia od nich odsetek za zwłokę. Po drugie, przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - poza wskazaniem w treści art. 23 terminu "odsetki za zwłokę" - w żaden sposób nie określają charakteru prawnego tych należności. W przepisach ustawy systemowej przyjęto zasadę samoobliczania składki i właśnie ze względu na samoobliczeniową metodę ustalania należnych składek ubezpieczeniowych nie można przypisać organowi rentowemu winy za czas opóźnienia. Terminu "zwłoka" w spełnieniu obowiązku uiszczenia składek nie można wyklądać w oparciu o przepisy prawa cywilnego, które odróżniają "zwłokę w spełnieniu świadczenia" od "opóźnienia się ze spełnieniem świadczenia". W przepisach ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie wprowadzono analogicznego rozwiązania, jak w art. 481 k.c. Skoro ani ustawa Ordynacja podatkowa, ani ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych nie posługują się pojęciem "opóźnienia" w spłacie należności podatkowych w rozumieniu art. 481 k.c., to nie można obowiązku ich zapłaty uzależniać od winy ubezpieczonego tylko dlatego, że ustawodawca posłużył się terminem "zwłoka" dla określenia sytuacji, w której płatnik składek opóźnia się ze spełnieniem należnego świadczenia. Zatem kwestia winy za opóźnienie w uiszczeniu należnych składek nie ma wpływu na obowiązek opłacenia odsetek za zwłokę od zaległości składkowych. Pogląd ten podtrzymał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 lipca 2008 r., II UK 353/07 (LEX nr 500224), w którym przyjął, że w każdej sytuacji faktycznej istnienie zaległości podatkowych rodzi dla podatnika następstwa w postaci obowiązku świadczenia od nich odsetek za zwłokę, zaś ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych - poza użyciem w treści art. 23 terminu "odsetki za zwłokę" - nie określa charakteru prawnego tych należności.

Odnosnie podniesionego przez odwołującego w toku postępowania przed sądem pierwszej instancji jak i w toku postępowania apelacyjnego, zarzutu przedawnienia, to do kwestii tej odniósł się w swoim uzasadnieniu Sąd Okręgowy, którego stanowisko Sąd Apelacyjny podziela, aczkolwiek zachodzi potrzeba nieco szerszego odniesienia się do zarzutu.

Przede wszystkim należy zauważyć, że stosownie do treści art. 24 ust. 5b ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych obowiązującego w 2008r. bieg terminu przedawnienia zostaje zawieszony od dnia podjęcia pierwszej czynności zmierzającej do wyegzekwowania należności z tytułu składek, o której dłużnik został zawiadomiony, do dnia zakończenia postępowania egzekucyjnego. Czynnością taką była bezsprzecznie decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 10 stycznia 2008 r., w której organ rentowy stwierdził, że ubezpieczony podlega z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresach: od dnia 30 grudnia 1999 r. do dnia 29 lutego 2000 r.; od dnia 1 kwietnia 2000 r. do dnia 28 lutego 2001 r.; od dnia 1 kwietnia 2001 r. do dnia 28 lutego 2002 r.; od dnia 1 kwietnia 2002 r. do dnia 31 stycznia 2003 r.; od dnia 1 marca 2003 r. do dnia 31 stycznia 2004 r.; od dnia 1 marca 2004 r. do dnia 31 sierpnia 2004 r.

W dacie wydania zaskarżonej decyzji, tj. 10 lipca 2008r. obowiązywał art. 24 ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j.: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), w myśl którego należności z tytułu składek ulegają przedawnieniu po upływie 10 lat, licząc od dnia, w którym stały się wymagalne. W tym miejscu jednak należy wskazać, że termin 10-letni został wprowadzony ustawą z dnia 18 grudnia 2002 r., zmieniającą ustawę o s.u.s. z dniem 1 stycznia 2003 r. Według wcześniejszego brzmienia tego przepisu, obowiązującego do dnia 31 grudnia 2002 r. należności z tytułu składek ulegały przedawnieniu po upływie 5 lat, a w przypadku przerwania biegu przedawnienia, po upływie 10 lat, licząc od dnia, w którym stały się wymagalne. Zaznaczenia wymaga, że nowelizacja przepisu art. 24 ust. 4 ustawy systemowej nie uregulowała jednocześnie kwestii intertemporalnych, w związku z czym na tym tle pojawił się problem, które przepisy należy stosować do zobowiązań powstałych przed dniem 31 grudnia 2002 r. W niniejszej sprawie odnośnie części okresu obowiązywał najpierw pięcioletni termin przedawnienia według art. 24 ust. 4 ustawy systemowej, a następnie od dnia 1 stycznia 2003 r. obowiązywał dziesięcioletni termin przedawnienia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne utrwalone już orzecznictwo sądów powszechnych, sądów administracyjnych jak i Sądu Najwyższego stoi na stanowisku, że dłuższy termin przedawnienia (10-letni) stosuje się do należności, które w dniu wejścia w życie przedmiotowej zmiany nie uległy jeszcze przedawnieniu (według przepisów sprzed 1 stycznia 2003 r.) – przykładowo wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 14 lutego 2012 r. sygn.III SA/Lu 16/12, wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 12 stycznia 2012 r. sygn.III AUa 1457/11, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2009 r. sygn. III UK 49/09, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2008 r. sygn. I UZP 4/08.

Należy wskazać, że w niniejszej sprawie żadne należności z tytułu składek i odsetek objęte zaskarżoną decyzją nie były na dzień 1 stycznia 2003r. przedawnione zgodnie z treścią art. 24 ust.4 obowiązującą do końca 2002r. (a więc przy przyjęciu 5-letniego okresu przedawnienia), co spowodowała, że do takich nieprzedawnionych należności należało zastosować 10-letni termin przedawnienia.

Od dnia 1 stycznia 2012r. zmieniając treść art. 24 ust.4 ustawy systemowej, ponownie wprowadzono 5 letni termin przedawnienia, jednakże nie będzie miał on wpływu na ocenę prawidłowości zaskarżonej decyzji, mając na względzie, że w dacie jej wydawania należności odsetkowe nie były przedawnione.

Z uwagi na powyższe Sąd Apelacyjny, uznając apelację organu rentowego za zasadną, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Sędziowie PRZEWODNICZĄCY

G. A. K.

A. M.